

עין משפט גד מצוה
בז א מיי' פ"ט מה' רוח' הלכה יא: יז ב מיי' שם הלכה ה: יח ג מיי' שם הלכה ח: יט ד מיי' שם הלכה ד ח ופ"ד מה' בית הנצורה הלכה יד: כ ה ו מיי' פ"ט מה' רוח' הלכה ט: כא ז מיי' שם הלכה ד ופ"ד מה' עבודת מוכס' ה' ד ופ"ו מה' בית הנצורה הלכ' יד ופ"ד מה' טומאת לרעת הלכה יא: כב ח מיי' פ"ה מה' מוקי ממון הלכ' ג ופ"ח מה' טומאת מת הלכה ז טור ח"מ סימן רעד ונ"וש"ע י"ד סי' שסד פט"ו [ז]: כג ט מיי' פ"ט מה' רוח' הלכה ט י: כד י מיי' שם הלכה ג סגמ עשין פח: כה כ מיי' שם פ"י ה' ג: כו ל מיי' שם הלכה ג: כז מז ג מיי' שם פ"ט הלכה ג ג סגמ שם: כח ט מיי' שם פ"י הלכה ט: כט ע פ מיי' שם פ"ט הלכה ג:

תורה אור השלם
- בי יקצא חקל בארמקא אשר ה' אליהך נתן לך לרשתה נפל בשדה לא נודע מי הקדוה: דברים כא א - הקיה העיר הקדוה אל החלל ולקחו זקני העיר והוא עגלת קָרָר אשר לא גבר בה אשר לא מִשְׁכָּה בעל: דברים כא ג - עֲלִיךְ נִסְמַכְתִּי מִבְּטָן מִמַּעַי אִמִּי אֲתָה גִזְיָךְ בְּרַחֲמֶיךָ הַמְּדִיד: תהלים עא ד - גִּזְי גִּזְרָךְ וְהַשְׁלִיכִי וְשָׂאִי עַל שִׁפְתֵי קִנְיָה בִּי מִאֵם יְיָ וְיִשֵּׁשׁ אֶת דֹּדֶר עֲבָרְתָּ: ירמיהו ז כט - כָּל אֲשֶׁר נִשְׁמַת רוּחַ חַיִּים בִּאֲפִיו מִכָּל אֲשֶׁר בְּחַדְבָּהּ מֵתָה: בראשית ז כב - בְּחֻזֹּת לֶךְ שׁוֹאֵן בִּקְסָם לֶךְ קִבֹּץ לָתֵת אוֹתָךְ אֶל צֹאֲרֵי חֲלָלִי רִשְׁעִים אֲשֶׁר בָּא יוֹסֵם בַּעַת עֵץ קָץ: יחזקאל לז לד - וְעָנָו וְאָמְרוּ יִדְּיָנוּ לֹא שָׁפְכוּ אֶת הַדָּם הַזֶּה וְהָיוּ וְעֵינֵינוּ לֹא רָאָה: דברים כא ז

מה:

מניסוח. לחדא מינייהו דפלוגתא היא בטמון אצל קף לא פשט לה מינה דהא אוקימנא טעמא דעליון משום דאחזיק ביה הוא וקף לא ידעינן מאי הוי עלה: **סברו**. רבנן דבי מדרשא דצעו למיפשט מינה דפלוגתא בטמון דמין צמינו הוא דהני תנאי אפילו תנא קמא דאמר תחתון שכחה כר' יהודה סבירא ליה דאמר צשדה פרט לטמון וטעמא משום דמין צמינו לא הוי טמון: **חלל**. לא מקרי אלא בכלי כרזל כעין חרב: **צנולן**. ואפי' מפרפר קף וטמון ותלוי: **ומוטל צאשפה**. דלא הוי קף ולא טמון ולא תלוי ואפי' הכי אין עורפין דחלל קצעי. אלמא קרא כדכתיב צעית: **חלל יסירא כסיב**. הקרוצים אל החלל ועוד חללים טוצא למדרש חלל דוקא ולא חנוק: **פרט למזוי**. תדיר כגון ספר או עיר שרובה עובדי כוכבים: **קמ"ל כדסניא כו'**. והכי קאמר נמא' סמוך לעיר שאין זה צ"ד אין מודדין לה אלא לעיר שיש זה צ"ד מודדין איזו היא עיר שיש זה צ"ד קרובה לו ואי לא הדר תניא הוה אמיינא אין מודדין כלל: **ס"ל ולקחו זקני העיר מכל מקום**. דהאי העיר קרא יתירא הוא דמנאי למכתב (ט) והיתה העיר הקרובה אל החלל ולקחו זקניה עגלת צקר: **בתנאי' מכוון**. מזומנא שאין זו קרובה לו מזו אפי' כמלא חוט: **ואין ירושלים כו'**. מפרש טעמא בגמ': **מוליטין הראש אצל הגוף**. בגמ' מפרש למאי הלכתא מוליטין: **גב' אפשר ללמנא**. אפשר לכון המדה ואמת מדרו שאין זו קרובה לו מזו כלל והיו להו שמהין קרובות: **וקסבר**. נמי קרובה דכתיב צקרא אפילו קרובות צמשמע * כמו וזהמה

כיון דתנא לעיר שאין בה ב"ד אנא ידענא דאין מודדין אלא לעיר שיש בה בית דין הא קא משמע לן כדתניא **ב**מגין שאם נמצא סמוך לעיר שאין בה ב"ד שמוניחין אותה * ומודדין לעיר שיש בה בית דין ת"ל **ו**לקחו זקני העיר ההיא מכל מקום: **בתנאי'** נמצא * מכון בין שתי עיירות שתייהן מביאות שתי עגלות דברי רבי אליעזר **ו**אין ירושלים מביאה עגלה ערופה נמצא ראשו במקום אחד וגופו במקום אחר מוליכין הראש אצל הגוף דברי רבי אליעזר רבי עקיבא אומר ה"גוף אצל הראש **ו** מאין היו מודדין רבי אליעזר אומר מטיבורו רבי עקיבא אומר **י**מוחטמו רבי אליעזר בן יעקב אומר ממקום שנעשה חלל מצוארו: **גב' מאי טעמא דרבי אליעזר** קסבר אפשר לצמצם וקרובה ואפילו קרובות: ואין ירושלים מביאה עגלה ערופה: דאמר קרא **ו**לרשתה וקסבר **ו**ירושלים לא נתחלקה לשבטים: נמצא ראשו במקום כו': במאי קמפלגי אילימא לענין מדידה קמיפלגי הא מדקתני סיפא מאין היו מודדין מכלל דרישא לא במדידה עסקינן אמר ר' יצחק **ו**במת מצוה קנה מקומו קמיפלגי והכי קאמר לקיבורו **ו**קנה מקומו והיכא דנמצא ראשו במקום אחד וגופו במקום אחר מוליכין הראש אצל הגוף דברי ר' אליעזר ר' עקיבא אומר ה"גוף אצל הראש במאי קמיפלגי מר סבר גופיה בדוכתיה נפיל רישא דנאדי ונפיל סבר רישא היכא דנפיל נפיל גופא הוא דרהיט אזיל: מאין היו מודדין: במאי קמיפלגי מר סבר עיקר חיותא באפיה ומר סבר עיקר חיותא בטיבוריה לימא כי הני תנאי **ו** מהיכן הולד נוצר מראשו וכן הוא אומר **מ**מעי אמי אתה גזיז ואומר **ג**זיז נורך והשליכי וגו'. אבא שאול אומר מטיבורו ומשלח שרשו איך ואיך אפילו תימא אבא שאול **ע"כ** לא קאמר אבא שאול אלא לענין יצירה דכי מיתצר ולד ממציעתיה מיתצר אבל לענין חיותא דכולי עלמא באפיה הוא דכתיב **כ**ל אשר נשמת רוח חיים באפיו וגו': רבי אליעזר בן יעקב אומר ממקום שנעשה חלל מצוארו: מאי טעמא דרבי אליעזר בן יעקב כדכתיב **ל**תת אותך אל צוארי חללי רשעים: **בתנאי'** נפטרו זקני ירושלים והלכו להן * זקני אותה העיר מביאין עגלת בקר אשר ילא משכה בעול **ו**אין המום פוסל בה **ו**מודדין אותה לנחל איתן איתן כמשמעו קשה אע"פ שאינו איתן כשר יעורפין אותה בקופיץ מאחוריה **ו**מקומה אסור מלזרוע ומלעבוד ומותר לסרוק שם פשתן ולנקר שם אבנים **ז**קני אותה העיר רוחצין את ידיהן במים במקום עריפה של עגלה ואומרים **ז**דינו לא שפכה את הדם הזה ועינינו לא ראו **ו**כי על דעתינו עלתה שוקני ב"ד שופכי דמים הן **א**לא שלא בא **ו** על ידינו ופטרנוהו **ו** (בלא מזון) ולא ראינוהו והנחנוהו (בלא לוייה) והכהנים

עגלה ערופה פרק תשיעי סוטה

רבה (יונה ד) דאס"ד אי אפשר ללמנא אין כאן קרובה אלא אחת ואנן הוא דלא ידעינן הי מינייהו והוה ליה למימר (א) יציאו עגלה צעותפות ויתנו אס שלנו קרובה חלקכם יהא קניו לנו ואס עירכס קרובה חלקנו יהא קניו לכס: **אילימא לענין מדידה**. קאמר יציאו הראש אצל הגוף דממקום שנמא' הגוף שם לריך למדוד ויציאו הראש לכלא והא מדקתני כו': **קנה מקומו**. לקיבורו שם דזה אחד מ' תנאים שהתנה יהושע צפרק מרובה (צ"ק דף פא.). **עיקר חיוסא כו'**. הלכך עיקר חלל מיקרי ומודדין מיניה כדכתיב' אל הערים אשר סביבות החלל: **אסה גזיז**. אחת מראשי' יצרת ראשי תחילה דגזיז לינא' דרישא כמו גזי נוצר' שער לראשן תלשי וגלי ראשך: **אפילו סימא אצא שאול**. כר' עקיבא סבירא ליה: **מ"ט דרזי אליעזר בן יעקב**. דאמר מן הזרעין הוא קרוי חלל: **דכסיב אל זוארי חללי רשעים**. והלכך ממנו מודדין כדכתיב אל החלל: **בתנאי' נפטרו זקני ירושלים כו'**. שאין עליהם אלא למדוד כדכתיב(ט) ויצאו זקניך ושופטיך ומדרו: **ואע"פ שאינו איסן נשר**. דלא כתיב ביה עיכוצא ולא נאמר אלא למנוח: **צנופין**. כמין סקין גדול: **מאחרים**. ממול עורפה: **מקומה אסור**. לעולם: **ומוסר לסרוק שם פשטן**. דוקא נקט עבודה שאינה צגופה של קרקע כדמפרש בגמרא^[ט]: **לא צא לידיו ופטרנוסו**. בגמ' ^ס מפרש צלא מזונות והיינו ידינו לא שפכו לא נהרג על ידינו שפטרנוהו צלא מזונות והוצרך ללסטס את הצריות ועל ^י כך נהרג: **לא ראינוסו והנחנוסו**. יחדי צלא חצורה והיינו ועינינו לא ראו: והכהנים

בית דין הא קא משמע לן כדתניא **ב**מגין שאם נמצא סמוך לעיר שאין בה ב"ד שמוניחין אותה * ומודדין לעיר שיש בה בית דין ת"ל **ו**לקחו זקני העיר ההיא מכל מקום: **בתנאי'** נמצא * מכון בין שתי עיירות שתייהן מביאות שתי עגלות דברי רבי אליעזר **ו**אין ירושלים מביאה עגלה ערופה נמצא ראשו במקום אחד וגופו במקום אחר מוליכין הראש אצל הגוף דברי רבי אליעזר רבי עקיבא אומר ה"גוף אצל הראש **ו** מאין היו מודדין רבי אליעזר אומר מטיבורו רבי עקיבא אומר **י**מוחטמו רבי אליעזר בן יעקב אומר ממקום שנעשה חלל מצוארו: **גב' מאי טעמא דרבי אליעזר** קסבר אפשר לצמצם וקרובה ואפילו קרובות: ואין ירושלים מביאה עגלה ערופה: דאמר קרא **ו**לרשתה וקסבר **ו**ירושלים לא נתחלקה לשבטים: נמצא ראשו במקום כו': במאי קמפלגי אילימא לענין מדידה קמיפלגי הא מדקתני סיפא מאין היו מודדין מכלל דרישא לא במדידה עסקינן אמר ר' יצחק **ו**במת מצוה קנה מקומו קמיפלגי והכי קאמר לקיבורו **ו**קנה מקומו והיכא דנמצא ראשו במקום אחד וגופו במקום אחר מוליכין הראש אצל הגוף דברי ר' אליעזר ר' עקיבא אומר ה"גוף אצל הראש במאי קמיפלגי מר סבר גופיה בדוכתיה נפיל רישא דנאדי ונפיל סבר רישא היכא דנפיל נפיל גופא הוא דרהיט אזיל: מאין היו מודדין: במאי קמיפלגי מר סבר עיקר חיותא באפיה ומר סבר עיקר חיותא בטיבוריה לימא כי הני תנאי **ו** מהיכן הולד נוצר מראשו וכן הוא אומר **מ**מעי אמי אתה גזיז ואומר **ג**זיז נורך והשליכי וגו'. אבא שאול אומר מטיבורו ומשלח שרשו איך ואיך אפילו תימא אבא שאול **ע"כ** לא קאמר אבא שאול אלא לענין יצירה דכי מיתצר ולד ממציעתיה מיתצר אבל לענין חיותא דכולי עלמא באפיה הוא דכתיב **כ**ל אשר נשמת רוח חיים באפיו וגו': רבי אליעזר בן יעקב אומר ממקום שנעשה חלל מצוארו: מאי טעמא דרבי אליעזר בן יעקב כדכתיב **ל**תת אותך אל צוארי חללי רשעים: **בתנאי'** נפטרו זקני ירושלים והלכו להן * זקני אותה העיר מביאין עגלת בקר אשר ילא משכה בעול **ו**אין המום פוסל בה **ו**מודדין אותה לנחל איתן איתן כמשמעו קשה אע"פ שאינו איתן כשר יעורפין אותה בקופיץ מאחוריה **ו**מקומה אסור מלזרוע ומלעבוד ומותר לסרוק שם פשתן ולנקר שם אבנים **ז**קני אותה העיר רוחצין את ידיהן במים במקום עריפה של עגלה ואומרים **ז**דינו לא שפכה את הדם הזה ועינינו לא ראו **ו**כי על דעתינו עלתה שוקני ב"ד שופכי דמים הן **א**לא שלא בא **ו** על ידינו ופטרנוהו **ו** (בלא מזון) ולא ראינוהו והנחנוהו (בלא לוייה) והכהנים

מסורת הש"ס

(א) [סנהדרין פו. ועי' חוס' שם ד"ה מומנא' ערכין ז.]; (ב) צבורות ח': מוספתא דנגעים פ"ה, (ג) ויומא כג: (ד) צ"ק פג.]; (ד) סנהדרין פח. ובכמה דוכתי, (ה) ויומא יב. מנגילה כו.], (ו) צ"ק פא. [עירובין ח. סנהדרין מז.]; (ז) ויומא פה.], (ח) לשיל לח.], (ט) [בירושלמי ובע"י לא גרסי' ובי"ה ברש"י כאן ועי' ח"ט,] (י) [דברים כא.], (יא) צ"א: מראשטי, (יב) [דברים ז.], (יג) [דברים כא.], (יד) [לשון חנו.]; (טו) [שם]

הגהות הב"ח

(א) גב' שלא צא לידיו כ"ל וזכית על נחשק: (ב) רש"י ד"ה ת"ל ובי למכתב והיה העיר: (ג) ד"ה וקסבר ובי והיה (והוה) ליה לממר יציאו צ"ב הכי איתא בפי' שמי דבריות דף יח: (ד) ד"ה לא צא ובי' ועל ידי קי נהרג:

גליון הש"ס

גב' דכתיב בי ימצא פ"ט למצוי. עיין סנהדרין דף פ"ו ע"א ח"ה' מומנא': שם ומודדיו לעיר שיש בה ב"ח. עיין צ"צ דף כג ע"א ח"ה' דגלינא: שם אבא שאול אומר מטיבורו. עיין נדה דף כה ע"א ח"ה' תחלת: שם זקני אורח העיר. עיין נאף שבע הוריות דף ע' ג' ד"ה ה"י מוסתברא': רש"י ד"ה וקסבר בוי' בכו ובתפא רבה. עיין קידושין דף יח ע"א ברש"י ד"ה טובא משמע ועיין תמורה דף ט ע"א:

מוסף רש"י

נמצא מכורין בין שתי עיירות. שאין זו קרובה לו יותר מזו כלום (בבורות ^א). ואין ירושלים מביאה עגלה ערופה. דכתיב כי ינאף חלל בלחמה וגו' לרשתה, ואין ירושלים יושנה, דקסבר לא נשתקה לשבטים (יחזק כג.). מאין היו מודדין. לדע' איזו עיר קרובה אל החלל (סנהדרין פח.). מטיבורו. ואותה שקרובה לטבירו תבא את העגלה ולא הקרובה לחוטמו (שם). במת מצוה קנה מקומו. מקום שנפל שם בעת מותו קנאו לקבורה ואין בעל השדה מעכב עליו (ב"ק פא.). איתן כמשמעו קשה. שלא נעמד (דברים כא ד.). ופטרנוהו בלא מזונות. כלומר למזונות הוצרך ולא היה לו ואלה אחד נושא מזונות ואל למוטפס ממנו לאונס רעבון ועמד זה עליו והרגו (עשרי לח.). בלא לוייה. חצורה שילך עמהם (שם).